

110 žurnalistických článků, útoků, perfidností; mám jiné důležitější věci na starosti. Soudím, že obecenstvo má miláčky, jakých zasluhuje, a že celkem vzato: Dyk jest hoden svého čtenářstva a jeho čtenářstvo svého Dyka. A skoro náhodou četl jsem jeho článek v Lumíru. A také skoro jen náhodou strhl jsem škrabošku s tváře histrionovy. Výjimkou, která potvrzuje mé pravidlo: mřjeti a nehleděti.

Teréza Nováková: Ze ženského hnutí

Nákladem Vilémkovým vydala právě naše významná umělkyně slovesná, která ze skromných počátků dostoupila uměleckou sebekázní a neustálým růstem románové skladby té mužné inspirace, jako jsou její „Děti čistého živého“, objemný výbor statí, jimiž sledovala od konce let osmdesátých minulého století všechny závažné projevy obrodného ženského úsilí společenského doma i v cizině, všechny problémy umělecké, básnické i životní, které se vztahují nějak k tomu, čemu se říká ženská otázka. V knize, která obsahuje jen část její činnosti publicistické a společensky kritické, nalezněš vedle studií literárně kritických o dílech Millových, Tolstého, Ibsenových, Björnsonových, Schnitzlerových, Hauptmannových a j. i rozborů otázek mravně sexuálních a úvahy politické i organizační — všecko promyšlené i zdůvodněné, bystré, milé, čestné, jadrné, zvážené myšlenkou i výrazem, všecko prosté veškeré pózy, fráze, lyrického histrionství i nervové hysteričnosti, které bývají již údělem jednoho křídla ženského, jako sentimentálně svatouškovství a staropanenská scvrkllost vyznačují křídlo druhé. I literárnímu kritikovi, který bude jednou chtít pochopiti a vyložití růst paní Novákové jako tvůrkyně beletristické, nebude tato kniha společenské kritiky neužitečná: ukáže mu, jak paní Nováková učila se metodě vycházeti od nejbližšího a dobíratí se zvolna a bezpečně rysů všeobecnějších a synthetičtějších, jak doplňovala se u ní kniha a život, jak se zrakem bystřil se i soud a s pochopením rostla ušlechtilá pevnost cile i odvahy. Mám rád básníky, kteří nepovrhli žádným místem, na něž je postavil osud, žádnou zbraní, žádným nástrojem, kteří nevyhnuli se žádnému kameni zkušebnému, kteří dnes učitelovali, zítra redaktořili, pozejtří obchodovali a dovedli vedle toho ještě několik řemesel jiných, měřit pole, šít boty, strojit koně a vložili se do všeho cíli stejně vášnivě a opravdově; u nichž lidská osobnost jest jaksi podkladem a zárukou osobnosti básnické. Paní Nováková jest soudie podle této knihy z tohoto jadrného a čackého rodu v Čechách nikterak četného.

Anglická knihovna Ottova

redigovaná Josefem Bartošem, přináší v posledním svazku (34. II. řady) Marie Corelli román „Satanovy strasti čili Podivná zkušenost jistého Geoffreje Tempesta, milionáře“ překladem Máni Illové. Jest třeba říci již konečně zcela hlasitě, že umělecké naděje, kladené kdysi tak štědře a neprozřetelně vínkem do kořelky „Anglické knihovny“, — i ti, kdož neblouznili à la Vilém Mrštík o tom, že tato knihovna obrodí moderní prózu českou, očekávali alespoň důstojný pendant k „Ruské knihovně“ — byly oklamány a že „Anglická knihovna“ přináší častěji a častěji zcela průměrné zboží románové, jako jsou právě vydané „The Sorrows of Satan“, jichž jsme mohli býti opravdu ušetřeni. Básnická cena tohoto románu jest zcela nepatrná a nyní

schází již jen věru, aby „Anglická knihovna“ přinesla práce Ouidiny. Z největšího moderního romanopisce anglického, stejně velkého jako básníka i jako myslitele, Mereditha, má „Anglická knihovna“ posud jeden jediný román, zato Mark Twain zastoupen jest čtyřmi svazky a J. M. Barrie dvěma!

111

Ke stati O duchovém podkladu moderní doby

Uveřejňuji statí p. Kubištovu pro její správné východisko, zásadní dosah i myšlenkovou opravdovost, ačkoliv nesouhlasím s výsledkem, k němuž dochází. Správné jest poznání p. Kubištovo, že styl není libovolný produkt atelierů a kaváren, literárních snobů a exotiků, nýbrž že jest výraz nutnosti a logiky dobové; ale nemyslím, že logikou dnešní doby jest atheism a že vnitřní metoda umění musí býti atheisticá. Nechci a nemohu se zde v skrovné poznámce pouštěti do obšrných rozkladů a kritik a tak stavím zde zatím jen stručně proti kředu p. Kubištovu kredo svoje, a to jest vysloveně theistické. Já nedovedu si prostě představití velkého umění atheistického. Já každého člověka, a umělce nebo básníka dvakráté, měřím podle jeho schopnosti poslouchati vyšších nadosobních kladných hodnot; čím oddaněji a ušleřivěji je sleduje, tím jest větší. Vzor dokonalosti jest mimo lidské já, v bohu, v největším a nejryzejším a konec koncům jediném věčném objektu; dojiti lásky k němu po stupních lásky k menším objektům, lidským, a prostřednictvím jich, toť úkol velkého člověka a především velkého básníka nebo jiného tvůrce. Umělec a každý tvůrce jest tím větší, čím více síly a lásky dovedl v sobě sloučiti; síly, jež je láskou, lásky, jež je silou. A nejuplnější sloučení obojího jest právě bůh. To pochopil a uskutečňoval Dostojevský, v tom jest jeho velikost básnická. Příroda jest jen síla bez lásky; proto nestačí její studium, nemůže býti básníku vůdkyní a vzorem.

Jaroslava Vrchlického Prodavač bibli

„Prodavač bibli“ jest povídka, kterou uveřejnil r. 1873 mladičský básník v klavovském Šumavanu a již nezařadil do žádné ze svých sbírek; nyní, po smrti básníkově, vydává ji příležitostně v samostatném svazečku redakce pošumavského listu, v němž byla původně otištěna. Zájem této práce povídkové není v její hodnotě básnické nebo umělecké; jest to práce venkoncem nezralá, nehotová, začátečnická; mísí pitvorně prázdný ryze vnějškový, žánrový realism popisný s dutým pathosem děsivě myšlených romantických gest a scén; povídka zmatená, nedomyšlená, nedocitelná, rozpadlá v chaos nestrávených, disparátních prvků. Může-li co dnes buditi jakousi sympatii, jest to jen odvaha, s jakou útočil mladý básník beze všech zkušeností životních a bez smyslu pro životní dějství a jeho zákonnou logiku hned na několik obtížných a nesnadných problémů — odvaha ovšem za daných okolností velmi pochybná a bezvýsledná. Povídková prvotina Jar. Vrchlického má zájem pouze literárně historický, jako mladičský plod ducha, který později na drahách zcela jiných dospěl k tvorbě veliké síly a hodnoty básnické; jako vítaný dokument, který jest s to osvětliti prvotná tvůrčí hnutí mladého organismu. A tu jest charakteristické, že v „Prodavači bibli“ jsou zárodky k útvarům, kterých Vrchlický dále nevyvíjel, nýbrž přímo opustil. Nejen látkou — „Prodavač bibli“ jest pokus o vesnickou povídku realisticky popisnou a mravoličnou —, nýbrž